

**PHILADELPHIA YAKINLARINDAKİ,
ROMA DEVRİNE AİT BİR NEKROPOL SONDAJI**
(Lev. XVIII-XXV)

Manisa İli, Alaşehir İlçesi'ne bağlı Yeniköy'de yapılan bir tesviye çalışması sırasında bazı antik mezarlara rastlanmış ve dozer tarafından tahrip edilen mezarlardan çıkan pişmiş topraktan iki testi, bir tabak ve dört bronz sikke Manisa Müze Müdürlüğü'ne teslim edilmiştir (Res. 23-27). Daha sonra buluntu yerinde tarafımızdan yapılan yüzey araştırmasında, dozer tarafından karıştırılmış toprak yığınları arasında, tahrip edilmiş mezarlara ait olması gereken harçlı taş ve tuğla parçalarına rastlanmıştır. Hafriyatın büyük çapta olması nedeniyle, kaç mezarın tahrip olduğunu ve toprak altında sağlam kalmış başka mezarların bulunup bulunmadığını anlamak mümkün olmamış ve bu nedenle bu alanda bir sondaj çalışması başlatılmıştır.

Nekropol alanı, Yeniköy'ün 150-200 m. kadar batısında, kuzey-doğu yönde alçalarak uzanan bir sırtın doğu yamacındadır (Res.1). Burada, tesviye toprağı arasındaki kalıntıların yoğun olduğu kısımda 10x10 m. boyutlarındaki bir açma içinde sürdürülen kazı sonucunda 10 tane mezar yapısı ortaya çıkarılmıştır (Res. 2). Açma dışında yapılan sondajlarda ise, açmanın kuzeyinde ve 3 m. kadar ilerisinde diğer bir mezar yapısına daha rastlanmıştır (Res. 7).

Mezarlardan sadece 6 No. lu olanının üstü kayrak taşlarla tamamen; 4, 7, 8, 9 No. lu mezarlar ise kısmen (Res. 2), örülmüş durumda bulunmuştur. Bu da bize, bu mezarların çoğunun kaçak kazıcılar tarafından önceden açılmış olduğunu göstermektedir.

Bu mezarlar arasında sadece 3, 6 ve 11 No. lu mezarlarda bazı buluntular ele geçmiş, diğer mezarlarda ise herhangi bir buluntuya rastlanmamıştır. 3 No. lu mezarda bulunan pişmiş toprak tabak (Res. 11), tabandan 15 cm. kadar yüksekte, mezar içine dolmuş toprak arasında yan yatmış durumda; diğer cam vazo kırıkları (Res. 9-10) ise karışık durumda bulunmuştur. 11 No. lu mezardaki figürinler de (Res. 18-20), mezarın ayak ucunda, tabandan yüksekte ve karışık durumda bulunmuştur. Buluntuların bu durumları da, bu mezarların önceden açılıp karıştırıldığını göstermektedir. Hatta üstü tamamen kapalı olan 6 No. lu mezarın da karıştırılmış olduğu düşünülmektedir. Çünkü bunun içinden çıkan sağlam cam vazo (Res. 12), yine tabandan 15 cm. kadar yüksekte, toprak içinde, ağzı aşağıda, dibi yukarıda, diagonal bir pozisyonda bulunmuştur. Kırılmış olan diğer bir cam vazonun (Res. 14) bazı parçaları mezarın ayakucundan, bazı parçaları da başucundan gelmiştir. Ayrıca bu mezarın içinde kırık bir figürinin iki parçası ele geçmiştir (Res. 16). Bu figürinin diğer parçalarının bulunmaması, 6 No. lu mezarın da açılıp karıştırılmış ve sonra herhangi bir nedenle tekrar kapatılmış

olduğunu düşündürmektedir.

10 No. lu mezar büyük ölçüde tahrip olmuş, sadece tek duvarının küçük bir parçası korunmuştur. 9 No. lu mezarın doğu ucu da bir kaçak kazıya uğramış ve yan duvarların bir kısmı ile doğu yöndeki dar duvar tahrip olmuştur (Res. 6).

Sert ve killi toprak içine kazılmış olan 4 No. lu (Res. 4) ve 11 No. lu (Res. 7) mezarlarda, sadece yan uzun duvarlar örülmüş, karşılıklı dar duvarlar örülmemiştir.

Ortaya çıkarılan bu mezarları, yapı özellikleri bakımından iki bölüme ayırmak mümkündür:

A) Planda görülen 1-5 No. lu mezarların duvarları, şekillendirilmemiş, toplama dere taşı ve kireç harcı ile örülmüştür. İşçilikleri çok özensizdir. Ayrıca derinlikleri de diğerlerine göre azdır (Res. 2).

B) 6, 7, 8, 9 ve 11 No. lu mezarların duvarları ise, toplama dere taşı, tuğla ve kireç harcı ile örülmüştür. Bu mezarların yapı malzemesi arasında tuğlaların da bulunması, duvarların, diğerlerine göre daha düzgün olmasını ve daha özenli bir işçilik göstermesini sağlamıştır. Bu mezarların derinlikleri de fazladır (Res. 5, 6).

3 No. lu Mezarın Tarihlendirilmesi:

Bu mezarın buluntularından cam vazolar (Kat. No. 2-3) ve pişmiş toprak tabaklar (Kat. No. 4) oldukça geniş bir döneme (M. S. II-V. yüzyıllar arası) yayılmaktadırlar. Bu buluntular arasında en sağlıklı tarih veren obje, Kat. No. 1'deki bronz sikkedir. Biz bu sikkeye dayanarak, 3 No. lu mezarı Erken 3. yüzyıla tarihlemekteyiz.

6 No. lu Mezarın Tarihlendirilmesi:

Buluntulardan hareketle tarihlenmesi mümkün olmayan 6 No. lu mezar, biraz daha düşük koddaki yer almakta ve kısmen 3 No. lu mezarın altına girmektedir (Res. 2). 3 No. lu mezarı erken 3. yüzyıla tarihlediğimize göre, 6 No. lu mezarı biraz daha erkene, yani 2. yüzyıl içine tarihlemek mümkün gibidir.

11 No. lu Mezarın Tarihlendirilmesi:

Pişmiş topraktan Eros'lar (Kat. No. 12-13), yine pişmiş topraktan minyatür bir lahit (?) (Kat. No. 14), bir cam vazo (Kat. No. 15) ve bir Aphrodite figürini (Kat. No. 11) bulunan bu mezarı, Aphrodite figürininden hareketle erken 2. yüzyıla tarihlemek mümkündür.

Buluntu Vermeyen Mezarların Tarihlendirilmesi:

1-2 No. lu Mezarlar: Bunlar 3 No. lu mezar ile birlikte üçlü bir grup oluştururlar (Res. 2-3). Birbirlerine yaslanmış durumlarından anlaşıldığına göre, bunlar arasında en önce 3, sonra 2, en sonra da 1 No. lu mezar

yapılmıştır. Her birinin yapım tarihleri arasında da çok uzun bir zaman yok gibi görünmektedir. Bu görünüşleriyle bunlar, aynı aile bireylerine ait mezarlar olma olasılığı taşımaktadırlar. Bu nedenle 1 ve 2 No. lu mezarlar, erken 3. yüzyıla tarihlediğimiz 3 No. lu mezardan biraz daha geç bir döneme tarihlenmelidir.

4-5 No. lu Mezarlar: Bu mezarlar da, 1-3 No. lu mezarlarla aynı kodlardadır ve yukarıda da anlatıldığı gibi, aynı yapı özelliğine sahiptirler ve onlarla çağdaş olmalıdırlar. Bu durumda 1- 5 No. lu mezarları, hem 3 No. lu mezarda bulunan, hem de tahrip edilmiş mezarlardan ele geçen sikke buluntuları ışığında, yaklaşık olarak M. S. 200-270 tarihleri arasına tarihlemek olası görünmektedir.

7-9 No. lu Mezarlar: Bu mezarlar, 1-5 No. lu mezarlardan daha düşük bir koda yer almaktadırlar. 7 No. lu mezar, 6 No. lu ile bitişik durumdadır ve 6 No. luda daha erken yapılmış gibi görünmektedir. Ayrıca 5 No. lu mezarın da kısmen altına girmektedir. 8 ve 9 No. lu mezarlar da, 6 ve 7 No. lu mezarlar ile aynı kodlarda yer almaktadır ve ayrıca yukarıda da belirtildiği gibi aynı yapı özelliğine sahiptir. O halde, 7-9 No. lu mezarları 2. yüzyıl içine tarihlemek yanlış olmayacaktır.

Tahrip Edilmiş Mezarlarda Ele Geçen Buluntular:

Tesviye esnasında tahrip edilmiş mezarlara ait olması gereken ve tesviyeciler tarafından bulunmuş olan eserler şunlardır: Üç adet bronz sikke (Kat. No. 16-18), pişmiş topraktan bir tabak (Kat. No. 19) ve yine pişmiş topraktan testiler (Kat. No. 20 ve 21). Burada bulunan testilerin, kazıları yapılan mezarlardan daha geç tarihli bazı mezarlara ait olma olasılığı vardır, ki Atina Agorası'nda bulunan benzer bir örnek Geç 4. yüzyıla tarihlenmektedir¹.

KATALOG

Mezar 3:

1. Bronz Sikke (Res. 8):

Çap 3 cm., Ağ. 12. 88 gr.

Ön Yüz: Sağa dönük Julia Domna büstü ve [IOYΛΙΑ] CE[BACTH] yazısı.

Arka Yüz: Masa üzerinde, içlerinde palmiye dalı olan iki ödül vazosu ve bunlar arasında iki küçük para kesesi; masa altında da bir vazo ve *aspergillum*.

[ΕΠΙ ΚΑ ΚΑ]ΠΙΤΩΝΟC A[PX ΦΑ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΝ ΝΕΩΚΟΡΩΝ]

Caracalla Dönemi (198-217): *BMC*, s., 201, no: 79-81; Pl., XXII. 11.

¹ Bk. *Athenian Agora*, Vol. V, s. 110, no. M 282; Pl. 29.

2. Cam Vazo (Res. 9 ve Çiz. 1):

Dip Çapı 4 cm., Yük.: 12. 5 cm.

Boyun uzantısı şeklinde, hafifçe genişleyen, düz dudak kenarlı, aşağı doğru daralan uzunca boyunlu, kürevi gövdeli, alçak halka kaideli. Beyaz renkli. Kırık ve yarıya yakını eksik².

3. Cam Vazo (Res. 10 ve Çiz. 2):

Gövde Çapı 8. 3 cm., Yük. 12. 4 cm.

Form, No. 2'ye benzer, fakat kaide yok. Dip ortasında hafif merkezi bir çukurluk. Kahverengi renkli. Kırık ve eksik³.

4. Pişmiş toprak Tabak (Res. 11 ve Çiz. 3):

Çap 25. 5 cm., Yük. 4. 4 cm.

Diagonal şekilde aşağı sarkık dudak kenarlı, aşağı doğru daralan, geniş ve sığ gövdeli. taban merkeze doğru yükselmekte. Pembemsi, hamur rengi astarlıdır⁴.

Mezar 6:

5. Cam Vazo (Res. 12):

Gövde Çapı 8. 8 cm., Yük. 11 cm.

Hafifçe kalınlaştırılmış halka şeklinde dudak kenarlı, huni şeklinde boyunlu, kürevi gövdeli, düz dipli, dipte hafif bir merkezi çukurluk. Gövde ortasında belli aralıklarla çepce çevre sıralanmış plastik yumrular. Kahverengi renkte.

6. Cam Vazo (Res. 13 ve Çiz. 4):

Ağız Çapı 1. 75 cm., Dip Çapı 3. 5 cm., Yük. 14. 8 cm.

Dışa çekik ağız kenarlı, uzun boyun alt kısmındaki hafif şişkinlikten sonra daralarak gövdeyle birleşmekte, oval gövdeli, düz dipli, dip ortasında hafif bir merkezi çukurluk. Kahverengi renkte. Kırık ve gövde kısmı eksik⁵.

7. Cam Vazo (Res. 14 ve Çiz. 5):

Ağız Çapı 2. 1 cm., Dip Çapı 5.2 cm., Yük. 18 cm.

Hafifçe içe dönük ağız kenarlı, aşağı doğru hafifçe daralan boyunlu, armudi gövdeli, alçak halka kaideli, dip ortasında merkezi çukurluk. Grimsi renkli. Kırık ve gövde kısmı eksik.

² Bk. C. S. Lightfoot - M. Aslan, *Anadolu Antik Camları* (Ankara 1992), s. 123, no. 70.

³ Bk. C. S. Lightfoot - M. Aslan, aynı yer.

⁴ Bk. H. S. Robinson, *Athenian Agora*, Vol. V: *Pottery of the Roman Period* (Princeton 1959), s. 54, J 32; Pl. 68; s. 60, K 5; Pl. 68; s. 74, L 1; Pl. 70.

⁵ Bk. Y. Akat-Dr. N. Firath-H. Kocabaş, *Hüseyin Kocabaş Koleksiyonu Cam Eserler Kataloğu*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları (İstanbul 1984), s. 28, no. 152; lev. 22, no. 62.

8. Cam Vazo (Res. 15 ve Çiz. 6):

Dip Çapı 5. 6 cm.

Form olarak Kal. No. 7'nin beşzeri. Beyaz renkli. Kırık, ağız kenarı ve boynun bir kısmı ile gövde eksik.

9. Pişmiş Topraktan Figürin Parçaları(Res. 16):

Ne tip bir figürine ait olduğu anlaşılamayan iki parça.

10. Demir Eşya Parçaları (Res. 17):

Çürümüş, mahiyeti anlaşılamayan, demir bir eşyaya ait parçalar.

Mezar 11:

11. Pişmiş Topraktan Aphrodite Figürini (Res. 18):

Yük. 37. 5 cm.

Ayakta, çıplak, vücut ağırlığı sağ bacakta, sol bacak hafifçe dizden kıvrık ve önde. Kollar hafifçe iki yana açılmış ve dirsekten kıvrılarak eller havaya kaldırılmış. Boynu eksik olduğu için gövdeye oturmayan baş, görünüşe göre hafifçe sola eğik. Saçlar, baş üzerinde palmet şeklinde abartılı bir şekilde yükseltilmiş ve arkada toplanarak bir topuz yapılmış. Palmet şeklindeki saç yükseltisi ortasında, arı gövdesi şeklinde bir takı tasviri bulunmakta. Figürinin ön ve arka yüzeyi ayrı kalıplarda şekillendirilmiş; kollar pazu hizasından itibaren gövdeden ayrı yapılmış ve monte edilmiştir. Boynun eksik olması nedeniyle, baş ile gövdenin aynı ya da farklı kalıplarda mı şekillendirilmiş olduğu anlaşılamamaktadır. İçi boş olan figürinin arka kısmında bir miktar eksik olmasına karşın, pişirme deliğinin olmadığı belli olmaktadır. Figürinin yüzeyi beyaz boyalıdır. Gövdedeki bazı parçalar ve her iki el, bilekten itibaren eksiktir. Bu figürinin en dikkat çekici özelliği saç stilidir. Saçlar baş üzerinde abartılı olarak yükseltilmiş ve bir palmet şeklindeki bu saç yükseltisinin ortasına, arı gövdesi formunda bir takı konmuştur. Baş üzerinde abartılı yükselen saç modellerine sahip olan figürin örnekleri, Louvre Katalogları'nda genel olarak M. S. 100-130 arasına tarihlenmektedir⁶.

12. Pişmiş Topraktan Eros Figürini (Res. 19):

Yük. 8. 7, Gen. 3. 9, Kal. 2. 5 cm.

Bacaklar birbirine bitişik durumda, ve ayakta; baş kısa bir boyun ile gövdeye oturtulmuş durumda. Omuzlar üzerinde, stilize küçük birer kanat bulunmaktadır. Kollar gövdeye bitişik durumdadır. Sol eli ile kucağında, eteğinin içinde meyve; sağ el ile de bir başka nesne tutmaktadır. Omuzlardan göbeğine doğru "V" şeklinde plastik bir bant inmektedir. Erkeklik organı

⁶ Bk. S. Besques, *Catalogue raisonné des figurines et reliefs en terre-cuite* III (Paris 1971-1972), s. 144; 204; Vol. I, Lev. 182-g; Vol. II, Lev. 285-i.

küçük bir kabartı halinde belirtilmiştir. Yüzey beyaz boyalıdır.

13. Pişmiş Toprakta Eros Figürini (Res.20):

Boyutları ve tanımı Kat. No. 10'daki gibidir ve aynı kalıptan çıkmışlardır.

14. Pişmiş Toprakta Minyatür Lahit (?) (Res. 21):

Uz. 12. 5, Gen. 4. 8, Yük. 2. 2, Der. 1. 3 cm.

Dikdörtgen, sığ bir kutu şeklindedir; iç ve dış yüzey beyaz boyalıdır. Allta, kazıma bir € harfi. Kırıktır ve küçük bir parçası eksiktir.

15. Cam Vazo (Res. 22 ve Çiz. 7):

Kaide Çapı 5. 2, Ağız Çapı 2. 2 cm.

Boyun uzantısı şeklinde, düz ağız kenarlı, aşağı doğru daralan uzunca boyunlu; torba gövdeli ve kaidelidir. Boyunda yalay ince plastik bir bant vardır. Yüzey beyaz renklidir. Boyun ve dip kısmı korunmuş, gövde bölümü eksiktir.

Tahrip Edilmiş Mezarlarda Ele Geçen Buluntular:

16. Bronz Ephesos Sikkesi (Res. 23):

Çap 3. 7 cm., Ağ. 22. 57 gr.

Ön Yüz: Sağa dönük, başı çelenkli İmparator Macrinus büstü.

AVT [K M] OΠEΛ CE OVH MAK[P]EINOC

Arka Yüz: Sola dönük, tahtta oturan ve sağ elinde Efes Artemis kült heykelciği, sol elinde asa tutan Zeus.

ΕΦΕCΙΩΝ ZEYC OAY[MΠIOC]

İmp. Macrinus dönemi sikkesi (M. S. 217-218).

17. Bronz Philadelphia Sikkesi (Res. 24):

Çap 2. 5 cm., Ağ. 6. 07 gr.

Ön Yüz: Sağa dönük *Demos* büstü ve ΔHMOC yazısı.

Arka Yüz: Sol elinde yay (?) ve sağ eliyle omuzundaki sadaktan ok almakta olan Artemis.

[ΦΛ] ΦΙΛΑΔΕΛΦ[ΕΩΝ ΝΕΩΚΟΡΩΝ]

Bk. Aulock, *SNG Lydien*, No. 3070 ve *BMC Lydia*, No. 45-47 (M. S. 260 öncesi).

18. Bronz Sikke (Res. 25):

Çap 2. 2 cm., Ağ. 2. 97 gr.

Ön Yüz: Sağa dönük, şua taçlı İmparator büstü.

IMP CLAVDIVS [AVG]

Arka Yüz: Sağ elinde dümen ve sol elinde bereket boynuzu tutan Fortuna.

[FORTVN]A R[E]DVX

Claudius II Gothicus (268-270) dönemi sikkesi.

19. Pişmiş Toprak Tabak (Res. 26 ve Çiz. 8):

Çap 20. 5, Yük. 3. 6 cm.

Hafifçe dışa doğru kalınlaştırılmış dudak kenarlı, dibe doğru daralan düz kenarlı, sığ gövdeli ve düz dipli. Pembemsi hamur rengi astarlı.

20. Pişmiş Toprak Testi (Res. 27):

Korunan Yük. 54. 5, Omuz Çapı 24. 5 cm.

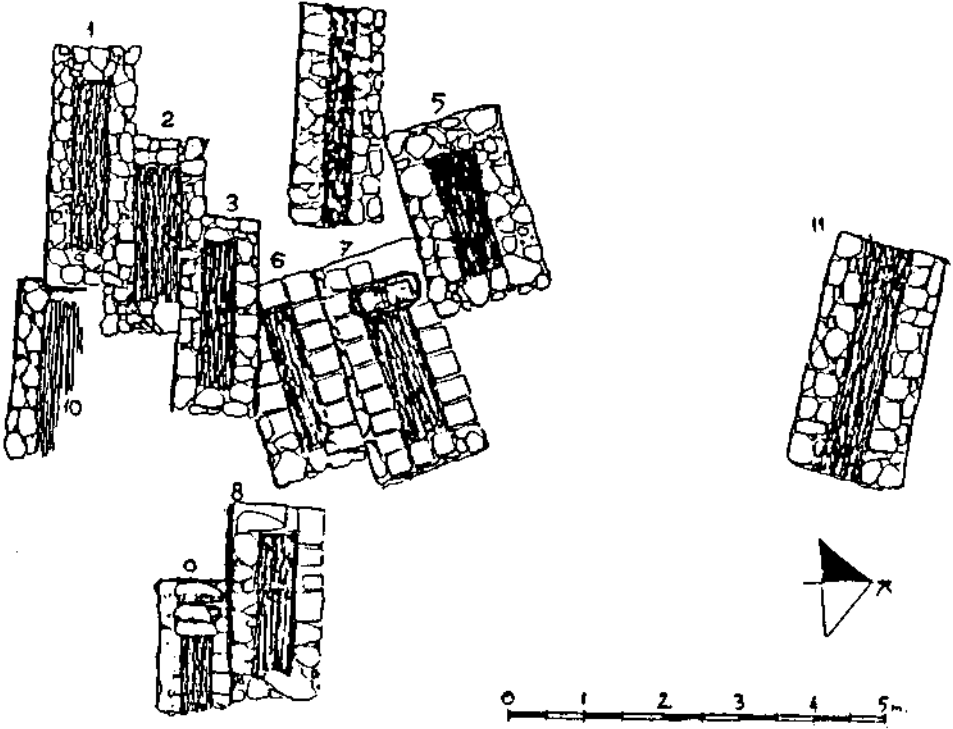
Dar boyunlu, dar omuzlu, dibe doğru daralan, ince uzunca gövdeli, sivri dipli; omuzdan boyuna bağlanan tek, şerit kulplu. Koyu gri renkli yüzey. Yatay ve sığ yivli. Boynun üst kısmı ve gövdede eksiklikler vardır.

21. Pişmiş Toprak Testi:

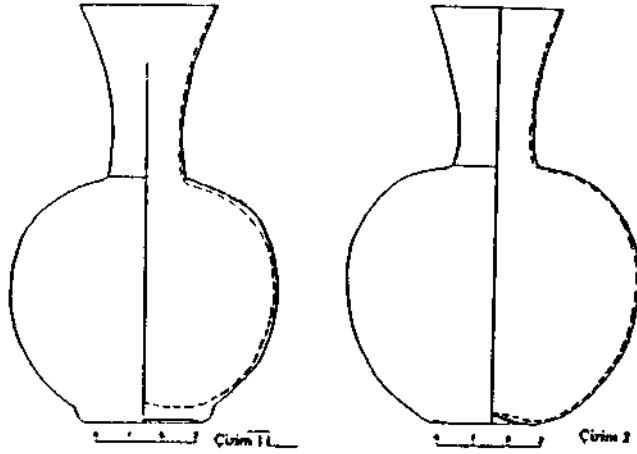
Kat. No. 20'nin benzeridir; ancak kırık ve gövde üst kısmı kayıptır.

Mehmet Önder - A. İlhami Bilgin
Manisa

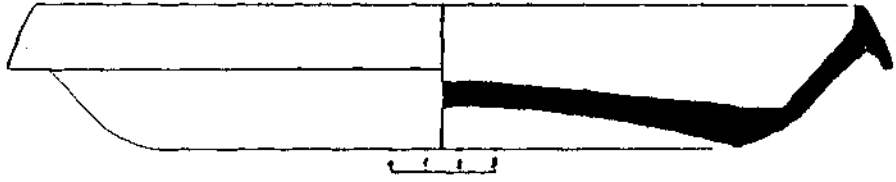
ÇİZİMLER

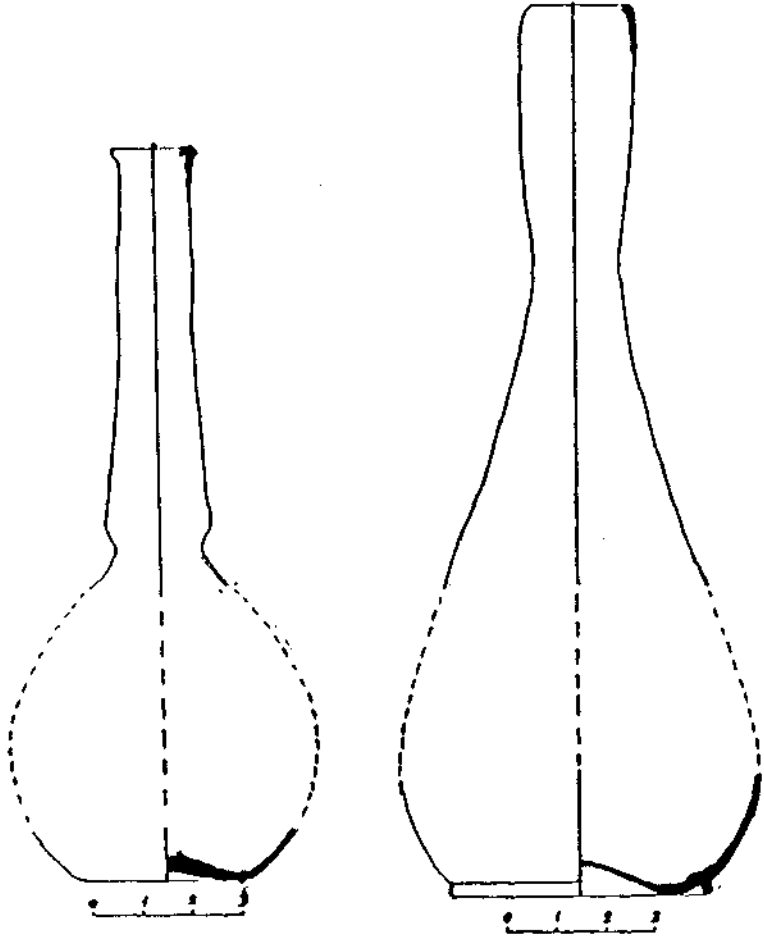
Mezarların Konumu

Çiz. 1-2

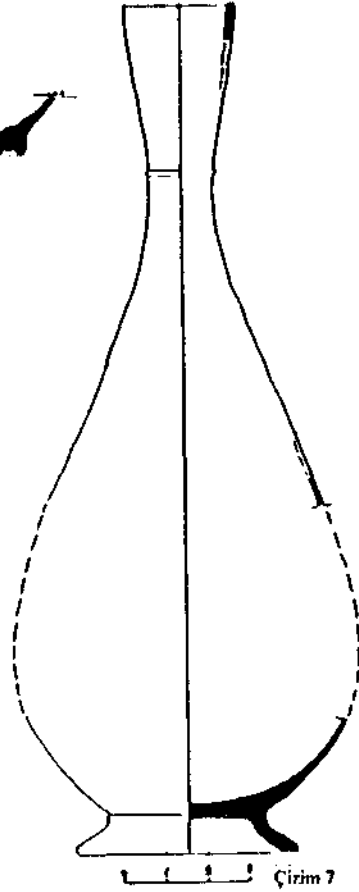
Çiz. 3

Çiz. 4.5

Çizim 6

Çizim 7

Çizim 8

Çiz. 6-8

